

УДК 37.064.1(091)(477) “1925/..43”:050(477)

Ігор Зубрицький, старший викладач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ СПІВПРАЦІ ШКОЛИ І СІМ'Ї НА СТОРІНКАХ
ПЕДАГОГІЧНОГО ЧАСОПІСУ “УКРАЇНСЬКА ШКОЛА” (1925 – 1943 рр.)**

У статті на основі окремих сюжетів із публікацій, вміщених на сторінках педагогічного часопису “Українська школа”, розглядаються погляди галицьких науковців на проблему співпраці школи і сім'ї з питань виховання підростаючого покоління.

Ключові слова: “Українська школа”, взаємодія школи та сім'ї, виховання, В. Бригідер, М. Терлецький, С. Конрад.

Літ. 7.

Ігорь Зубрицкий, старший преподаватель кафедры социальной педагогики и коррекционного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

**ОСВЕЩЕНИЕ ПРОБЛЕМЫ СОТРУДНИЧЕСТВА ШКОЛЫ И СЕМЬИ НА СТРАНИЦАХ
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА “УКРАИНСКАЯ ШКОЛА” (1925 – 1943 гг.)**

В статье на основе отдельных сюжетов из публикаций, помещенных на страницах педагогического журнала “Украинская школа”, рассматриваются взгляды галицких ученых на проблему сотрудничества школы и семьи в вопросах воспитания подрастающего поколения.

Ключевые слова: “Украинская школа”, взаимодействие школы и семьи, воспитание, В. Брыгидэр, М. Терлецкий, С. Конрад.

Ihor Zubrytsky, Senior Lecturer of Social Pedagogic and Correction Education Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

**THE ILLUSTRATION OF THE COOPERATION PROBLEMS OF SCHOOL AND FAMILY
ON THE PAGES OF PEDAGOGICAL MAGAZINE “УКРАЇНСЬКА ШКОЛА”
 (“UKRAINIAN SCHOOL”) (1925 – 1943)**

On the basis of the individual stories of publications available on the pages of pedagogical magazine “Ukrainian school”, we traced pedagogical views of Galician scientists on the issue of cooperation of school and family considering the upbringing of the younger generation.

Keywords: “Ukrainian school”, interaction school and family cooperation, education, V. Brygider, M. Terletsy, S. Conrad.

Постановка проблеми. Співпраця школи та сім'ї є однією із актуальних проблем сучасної педагогічної теорії і практики. Ефективна взаємодія цих двох провідних соціальних виховних інститутів може значно звузити сферу стихійного та некерованого впливу негативних факторів на підростаюче покоління, зробивши виховний простір цілісним і безперервним, забезпечити єдність виховного впливу на дітей у школі та сім'ї, сприяти органічному поєднанню і взаємозбагаченню суспільного й сімейного виховання. Вивчення цього питання в історичній ретроспективі дасть змогу наповнити вітчизняну педагогічну науку новими матеріалами, які містять прогресивні ідеї та досвід учених, методистів і вчителів минулого, що дозволить віднайти відповіді на багато запитань, які гостро стоять перед сучасною вітчизняною педагогікою, зокрема, щодо налагодження співпраці та координації виховних

впливів школи та сім'ї. Цінним джерелом для дослідження цієї проблематики є галицький педагогічний часопис “Українська школа”, що виходив у Львові з 1925 по 1943 роки [5, 226], на сторінках якого в різний період і в різних контекстах піднімалися питання співпраці школи та сім'ї в процесі виховання підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз педагогічних джерел засвідчує, що проблема взаємодії школи та сім'ї в різних аспектах представлена в сучасних наукових дослідженнях: Л. Бойко, В. Безлюдної, Н. Бугаєць, Т. Виноградової, К. Денисової, О. Докукіної, І. Дубінець, Я. Журецького, В. Іванової, О. Кірдан, О. Кoberник, Т. Кравченко, М. Машовець, Л. Назаренко, В. Оржеховської, В. Постового, О. Пухти, І. Рибальченко, Н. Семенової, Т. Титаренко, В. Страшного, О. Хромової, О. Штихалюк, та ін. Однак є потреба у більш глибокому вивченні питання взаємодії школи та сім'ї в історичному контексті.

З огляду на це, метою нашої статті є дослідження проблеми взаємодії школи та сім'ї на основі аналізу тематичних публікацій вміщених у педагогічному часописі “Українська школа”.

Виклад основного матеріалу. Проблеми взаємодії школи та сім'ї з питань статевого виховання учнів знайшли своє відображення у статті відомого науковця та педагога, доктора філософії, професора Львівського університету Володимира Бригідера (1889 – 1952) [2, 175] – “Декілька завваг про сексуальне питання в школі”. Аналізуючи тогочасний стан реалізації статевого виховання учнів в українських школах, автор подає своє власне бачення організації цього процесу. Зокрема, він критично ставиться до поглядів педагогів, які радили вирішувати “полові питання” виключно у родинному колі. Висловлюючи повагу до інституту сімейного виховання, В. Бригідер, все ж вважає, що “сьогоднішній дім, за малими виїмками, не доріс до цього завдання. Він не тільки не знає, як за цю справу взятися, але здебільшого не має в нього навіть доброї волі й охоти нею зацікавитися”, оскільки “старання батьків спрямовані перш за все в матеріяльний бік дому й дитини, душа останньої для них завжди ще “terra ignota” [1, 35]. Така “дивовижна постава” батьків та педагогів до здійснення статевого виховання дітей, на думку В. Бригідера, пояснюється загальною неготовністю тогочасного суспільства до публічного обговорення статевої проблематики, оскільки ці питання в “думці громадянства” вважались гріховними, а навіть більше – “брудними та поганими”. “Через такі погляди, – стверджує він, – збувається дитину, що ведена природною цікавістю, ставить на цю тему різні питання, мовчанкою або конструюються виминаючі відповіді й заспокоюється всілякими готовими, а негідними з правдою байочками. Зовсім не рідко стрічають дитину лайка, а навіть побої! Принижена таким робом, тратить вона раз на завсіди довіря до своїх виховників, через що утруднює їм виховну працю, а нераз навіть зводить її насліді до зра” [1, 35]. Прогалину в знаннях діти заповнюють інформацією, яку надають їм “старші товариші” зі школи чи з неформального оточення. Як правило, вважає автор, такі відомості є невідповідними й передчасними для їхнього віку, можуть “до ґрунту” змінити психіку дитину та завчасно спровокувати початок статевого життя. Підтверджуючи свої спостереження В. Бригідер, посилається на багаторічні наукові дослідження польських колег Лазовського і Сівіцького, які навели дані про те, що 58% хлопців отримали

інформацію про “тайну полового життя” вже у віці 9 – 12 років, “при чому ні одному з них не розкрито її батьками чи виховниками”, а 24 – 26 % хлопців в шкільному віці перехворіли венеричними захворюваннями [1, 34 – 35].

Відповідно, В. Бригідер закликає вчителів та батьків не ігнорувати “сексуального питання” у процесі виховання та налагодити тісну співпрацю для вирішення цієї проблеми. На його переконання школа не тільки “...повинна зайнятись половим питанням для добра вихованців”, але й стати тим “чинником, що разом з іншими муситиме з початку також працювати над вихованням самої сім'ї” [1, 35] з метою підвищення її виховного потенціалу у питаннях статевого виховання. Тільки після цього, сім'я і школа, вважає В. Бригідер, зможуть “багато доброго зробити, наколи при добрій волі співділатимуть разом і підмогати один одного” та стануть осередками “раціонального статевого виховання молоді й таким робом по можності протиділати цій струї зла, яке несе само життя в сучасних формах суспільного ладу” [1, 37].

Загальні питання взаємодії школи та сім'ї були розглянуті у статті “Українське приватне середнє шкільництво”, що була опублікована на сторінках “Української школи” у 1938 році, за авторством відомого педагога та громадського діяча, історика д-ра Маркіяна Терлецького (1885 – 1963) [3, 3172 – 3173].

Аналізуючи стан співпраці тогочасної сім'ї та школи, М. Терлецький оцінює її як критичний й стверджує, що здійснюється вона лише в “теоретичній” площині, на практиці ж її майже не існує. Така ситуація, на його думку є неприпустимою, оскільки виховні завдання, які висуває життя перед школою, якій належить головна і вирішальна роль у вихованні і навчанні молодого покоління, є настільки складними, що без реальної взаємодії “дому й школи” вирішити їх неможливо. Відповідальність за таку низьку ефективність співпраці школи та сім'ї, М. Терлецький в першу чергу покладає на вчителів, які “мало цікавляться позашкільним життям молоді” й тому “т.зв. ділянка домашньої праці учня в самій школі здебільшого неналаднана, вона теоретизується, і в практиці тільки одиниці цікавляться нею” [6, 111]. Школа, говорить дослідник, повинна звернути увагу на “ту ділянку роботи” та “дати все, що школа повинна і може дати”. А це передусім “педагогічний вишкіл” батьків, через “роботу” із “Батьківськими Кружками” і “т.зв. класовими патронатами” з метою підвищення їх освітнього та культурного рівня. Лише при умові, коли педагоги зможуть “прорватися” через “непідготовленість” та

“байдужість” батьків й перетворять сім'ю на додаткове “середовище педагогічної культури”, можна буде говорити про реальну співпрацю школи та сім'ї. Під “непідготовленістю” і “байдужістю” М. Терлецький загалом розуміє неправильне та упереджене ставлення багатьох сімей до педагогічних працівників. Батьки часто сприймають педагогів не як авторитетних наставників, а як обслуговуючий персонал, бо “доцінюють працю людей ... здебільшого відповідно до грошових ефектів”, тобто за основу критерію їх професійності беруть рівень матеріального доходу, який у тогочасного вчительства був невисоким. Окрім цього “кожний, хто зложив на школу хоч би малий даток, або й батько, якого дитину виховують в школі, вважає себе за “хлібодавця”, що має право забрати авторитетний голос в справах школи, критикуючи її безпощадно. Це підриває авторитет школи та вчителів, а власне на розумному авторитеті в значній і великій мірі спірається виховання” [6, 112 – 113]. Така неконструктивна позиція, на його думку, не тільки не сприяє налагодженню повноцінної співпраці школи та сім'ї, але робить її часто просто “неможливою” [6, 113].

У черговому номері “Української школи” за 1942 рік надруковано статтю Степана Конрада (1900 – 1991) [7, 229] “Дім і школа”, яка присвячена проблемі взаємодії школи та “батьківського дому” в процесі виховання підростаючого покоління. Автор називає їх “найважливішими середовищами”, в яких проходить “складний процес фізичного й духовного розвитку людини від найперших її днів аж до часу, в якому ця людина стає вповні здібна самостійно працювати для себе й громадянства” [4, 135]. Аналізуючи зв'язок, який існує між цими двома “суспільними виховними установами”, С. Конрад наголошує, що вони “так із собою міцно зв'язані, що ніяк не можна їх відривати від себе і взаємно виєліменовувати” [4, 135]. Він був противником поглядів вчителів, які шукали протиріччя у виховних підходах школи та сім'ї й намагалися структурно розмежувати педагогічні завдання, що стояли перед кожною із цих “суспільно виховних” інституцій. Така позиція, на його глибоке переконання, загалом негативно позначається на ефективності навчально-виховного процесу та порушує його цілісність і безперервність. “Коли хтось думає, що завдання батьківського дому – тільки виховувати діти й молодь, дбати про їх фізичний і моральний, естетичний та взагалі духовий розвиток, той помиляється так, як помиляється і той, хто вважає, що школа повинна обмежити свої завдання тільки до навчального процесу. Також помиляються і ті, які думають,

що батьківський дім тільки паралізує виховні впливи школи, і раді б вирвати діти й молодь з оточення сім'ї та примістити їх у бурсах, інтернатах, чи в якихось інших гуртових виховних установах, де діяли б ті самі виховні впливи, що й у школі” [4, 135].

Сім'ю (“батьківський дім”), С. Конрад вважає, найважливішим та незамінним соціальним інститутом розвитку дитини, де відбувається первинний процес її соціалізації й закладаються основи моральності та світогляду. Вона, на його думку, характеризується виключною специфічністю свого психологічного клімату – “атмосфери батьківського дому”, високий потенціал якого забезпечується таким головним чинником, як “вроджена любов батьків до своїх дітей” [4, 135]. “Ця розумна, щира, нештучна любов, – зазначає він, – це найсильніше вогнище, яке наливає серця дітей і молоді теплом та таким чином робить їх податними на найрізномірніші виховні впливи... Тільки атмосфера батьківського дому, – найбільш пригожа, щоб вціплювати й виплекати всі ті чесноти, якими повинна відзначитися доросла людина” [4, 135].

С. Конрад називає ряд виховних завдань, які першочергово повинна вирішувати українська сім'я: 1) “національно-суспільне виховання”; 2) “моральне виховання і пошана до релігійності”; 3) “виховання до праці” [4, 137 – 138].

Під “національно-суспільним” сімейним вихованням він розуміє симбіоз громадянського, патріотичного, національного та соціального (“суспільного”) виховання підростаючого покоління, метою якого є підпорядкування особистих амбіцій людини інтересам суспільства, нації та держави. “Батьківський дім уже своїм патріархальним улаштуванням і формою співжиття усіх членів сім'ї повинен впливати на розвиток дисциплінованості, послуху, консолідації та інших виховних чинників, що мають зробити дитину дійсно вартісним членом своєї суспільності” [4, 138].

Занедбання батьками морального та релігійного виховання, на думку С. Конрада, призведе до вкрай негативних наслідків для дитини та накладе відбиток на все її подальше життя. “Спершу дрібненькі, незамітні дитячі проступки, які не згоджуються з загальновідомими моральними і релігійним принципами – ведуть поступнево до щораз більших злочинів, які опісля ідуть у розріз з законами, та за які треба відпокутувати” [4, 138].

Трудове виховання дітей та молоді (“виховання до праці”) С. Конрад розглядає через призму його значимості для майбутнього держави та народу. “Належно вихована людина мусить розуміти, що

від її щоденної праці залежить не тільки її особистий інтерес, чи інтерес її сім'ї, але в першу чергу залежить інтерес і майбутнє держави й народу. Тільки з цієї точки мусимо глядіти на працю та її переважливе значення в житті людини і громадянства" [4, 138]. Першочергова мета трудового виховання у сім'ї, на думку автора, є прищеплення дітям "виховних основ любови до праці" та "свідому відповідальності за наслідки виконаної праці". Тільки в цьому випадку школа зможе навчити чогось нового, розвинути та удосконалити трудові навички дитини.

Сім'я та школа, вказує С. Конрад, мають "спільну мету виховного впливу" – це "виховання дитини на чесного, характерного, ідейного члена громадянства, народу й держави..., щоб у майбутньому своєю активною творчістю, своєю щоденною муравлиною працею причинявся він до збільшення економічних, культурних і суспільно-політичних надбань" [4, 135 – 136]. Досягнення такої амбітної мети, на його глибоке переконання, можливе лише в тісному поєднанні навчального та виховного процесів, що якраз і зумовлює необхідність співпраці вчителів та батьків та постійної взаємодії цих двох "виховних середовищ". "Коли хтось думає, що навчання і виховання, це дві окремі, незв'язані ділянки, дуже помиляється. Обі ці частини виховного процесу творять одно ціле, в якому навчання має неабиякий вплив на виховання". Все ж, як стверджує далі автор, "...головну ролю відіграє виховний процес (громадянське виховання, солідаризм, альтруїзм, підпорядкування егоїстичних нахилів вимогам і потребам суспільності), без якого саме навчання мало б меншу вартість. Адже саме навчання не в силі морально підготувати людину виконувати в майбутньому ті завдання, що їх поставить перед нею не тільки особисте життя, але й, і то передовсім, життєві вимоги нової сучасності" [4, 136].

Аналізуючи наскільки важливим є зв'язок між "батьківським домом" і школою для "правильного й доцільного виховання дитини", С. Конрад все ж з жалем констатує, що існує він здебільшого лише в теорії. На практиці, взаємодія цих двох "головних виховних середовищ" є вкрай напруженою і складною, й головною причиною таких напружених відносин є, на його думку, посилення взаємних претензій та звинувачень, які висловлюють вчителі та батьки на адресу один одного. "Батьки дорікають школі, що вона не прислухається до їх голосу у виховних справах, що школа не звертається до них за порадами в різних виховних проблемах, які теж цікавлять батьків, що школа у своїх виховних діях паралізує

виховний вплив батьків і ін. Школа ж знову ставить теж свої вимоги до батьків, щоб вони зацікавились ближче вихованням своїх дітей, їх дисциплінованістю, їх поведінкою в школі й поза нею, осягами дітей в науці тощо" [4, 136].

Відтак, на думку С. Конрада, для подолання труднощів у взаємостосунках між школою та сім'єю, потрібно відійти від хибної практики контактування цих двох виховних середовищ лише з причин "коли йде мова про якісь окремі випадки недисциплінованості, поганих оцінок з того чи іншого предмету, невстигання в науці" тощо. Педагогічна взаємодія школи та сім'ї, твердить він, повинна здійснюватися на постійній основі, бо інакше виховний процес "ніколи не буде систематичним і повним", особливо, якщо ще й поділяти його "на якісь окремі випадки чи етапи", і це повинні зрозуміти як вчителі так і батьки. "Те, що учень добре вчиться й поводить себе в школі, це ще не доказ, що його батьки розуміють правильно виховний процес та вміють його здійснювати. Те, що учень лінивий, не вспіває в науці, погано веде себе в школі – теж не може бути для школи мірилом такого чи іншого зацікавлення його батьків вихованням дитини" [4, 137].

Організація та налагодження процесу повноцінної співпраці школи та сім'ї, за твердженням С. Конрада, в першу чергу повинна покладатися на педагогічних працівників, оскільки "мало батьків ясно усвідомлюють собі значення і процес виховання дітей, а тим самим вони не розуміють і значення систематичної виховної співпраці дому зі школою". Школа, на його думку, повинна перетворитися на "виховний університет для батьків", та "зв'язати їх зі школою як співвиховників". Тільки при такій умові батьки зможуть скласти вичерпне уявлення про зміст виховної діяльності школи та сім'ї, зрозуміти переваги й недоліки шкільного і сімейного виховання, навчитися "вживати найвідповідніших метод і засобів виховання" дітей.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, цілком правомірно можемо стверджувати, що дослідження українських науковців, педагогів з Східної Галичини міжвоєнного періоду ХХ ст., які вивчали теоретичні та практичні аспекти взаємодії школи та сім'ї на сторінках періодичних педагогічних видань не втратили своєї актуальності, можуть слугувати потребам сьогодення та стати предметом подальших наукових досліджень.

1. Бригідер В. Декілька завваг про сексуальне питання в школі / Володимир Бригідер // Українська школа. Видання товариства "Учительська

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ

громада” у Львові. – 1925. – Р. I. (X). Т. I. (XXXIV). – Зш. 10 – 12. (52 – 54) N. – С. 33 – 48.

2. Енциклопедія Українознавства. Перевидання в Україні. (Репринтне відтворення видання 1955 – 1984 років). – Т. I. – К.: “Глобус”, 1994. – 400 с.

3. Енциклопедія Українознавства. Словникова частина. Перевидання в Україні. (Репринтне відтворення видання 1955 – 1984 років). – Т. 8. – Л.: Наукове товариство імені Т. Шевченка, 2000. – 3200 с.

4. Конрад С. Дім і школа / Степан Конрад // Українська школа. Часопис українського вчителства в Ген. Губернаторстві. – 1942. – Ч. 5 – 6 (листопад – грудень). – С. 134 – 139.

5. Періодика Західної України 20-30 хрр. XX ст.: Матеріали до бібліографії / За ред. М.М. Романюка. – Львів, 2000. – Т. 3. – 324 с.

6. Терлецький М. Українське приватне середнє шкільництво / Маркіян Терлецький // Українська школа. – 1938. – Ч. 7 – 12. – С. 108 – 119.

7. Українська діаспора: літературні постаті, твори, бібліографічні відомості [Електронний ресурс] / Упорядк. В.А. Просалової. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. – 480 с. – Режим доступу: http://ukrlife.org/main/evshan/ua_diaspora.pdf (04.04.15). – Назва з екрану.

Стаття надійшла до редакції 06.04.2015

УДК 371:004

Олена Готько, викладач кафедри економічної кібернетики та інноватики
Оксана Чайковська, викладач кафедри економічної кібернетики та інноватики
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ

У статті розглянуто сутність та зміст інформаційно-комунікаційних технологій, ефективність їх використання в навчальному процесі, а також зроблено спробу дослідити основні чинники, що впливають на виникнення та розвиток інформаційного суспільства.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інформатизація, інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, медіа-технології, глобальна технологізація.

Лит. 7.

Елена Готько, преподаватель кафедры экономической кибернетики и инноватики
Оксана Чайковская, преподаватель кафедры экономической кибернетики и инноватики
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ – КАК СОВРЕМЕННЫЙ СПОСОБ ОБУЧЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ

В статье рассмотрено сущность и содержание информационно-коммуникационных технологий, эффективность их использования в учебном процессе, а также сделана попытка исследовать основные факторы, влияющие на возникновение и развитие информационного общества.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, информатизация, интерактивность, интенсификация процесса обучения, медиа-технологии, глобальная технологизация.

Olena Hotko, Lecturer of Economical Cybernetics and Innovation Department
Oksana Chaikovska, Lecturer of Economical Cybernetics and Innovation Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS A MODERN TEACHING TOOL IN EDUCATION

The article examines the nature and content of information and communication technologies, the effectiveness of their use in the classroom and attempt to investigate the main factors that influence the emergence and development of the information society.

Keywords: information and communication technologies, information, interactivity, intensification of the learning process, media technology, global technologization.

Постановка проблеми. Освіта на сучасному етапі, як і суспільство взагалі, вступила в нову еру – еру інформатизації та інформаційних технологій. Відповідно, постала потреба не тільки активного впровадження інформаційних технологій, але й ефективної їхньої інтеграції з іншими навчальними галузями. У цих умовах революційних змін вимагає й система навчання. Звідси можна сказати, що актуальність даного питання має